

აშოტ I კურაპალატის მკვლელობის ზოგიერთი დატყვევებული ქართული და არაბული წყაროების მიხედვით

რეზიუმე

არაბთა დაპყრობებმა, მათმა სამხედრო წარმატებებმა და ისლამის გავრცელებამ ახლო აღმოსავლეთში ახალი პოლიტიკური ვითარება შექმნა, რამაც უმნიშვნელოვანესი გავლენა იქონია სამხრეთ კავკასიაზე. VII საუკუნის შუა ხანებში ქართლში არაბთა პირველი მარბიელი ლაშქარი გამოჩნდა. ხოლო, ომაიანთა დინასტიის მეხუთე ხალიფას, აბდ ალაჰ იბნ მარვანის დროს კი არაბებმა საბოლოოდ დაიმორჩილეს ქართლი.

IX საუკუნის დასაწყისიდან იწყება ერთიანი ქართული სახელმწიფოს ჩამოყალიბება. ამ პროცესში დიდი როლი შეასრულა აშოტ I ბაგრატიონმა, რომელმაც ტაო-კლარჯეთის ანუ „ქართველთა სამეფო“ ჩამოაყალიბა.

როგორც ქართული წერილობითი წყაროებიდან ირკვევა, თავდაპირველად, აშოტი არაბთა სამსახურში იდგა და ემორჩილებოდა როგორც თბილისის ამირას, ისე ბარდავში მჯდომ არმინიის გამგებელს. შემდეგ აშოტი არაბებს განუდგა, ბიზანტიის იმპერატორისგან კურაპალატის ტიტული მიიღო და ტაოში დამკვიდრდა. ტაოდან აშოტ კურაპალატმა დამოუკიდებელი პოლიტიკას გატარება და შიდა ქართლისთვის ბრძოლა დაიწყო. ის აქტიურად ჩაერთო რეგიონში მიმდინარე სამხედრო-პოლიტიკურ პროცესებში და ლოკალურ მოთამაშეებთან კავშირების შექმნით, ცდილობდა საკუთარი გავლენის სფერო გაეფართოებინა. თუმცა, მან საბოლოო მიზანს ვერ მიაღწია და არაბთა სახალიფოს ცენტრალურ ხელისუფლებასთან ბრძოლაში დამარცხდა.

როგორც საუბრატ დავითის ძის, ასევე მათიანე ქართლისას ცნობით, აშოტი ეკლესიაში მოკლეს, თუმცა ავტორები განსხვავებულ დეტალებს გადმოგვცემენ. მათიანე ქართლისას ანონიმი ავტორი მოკლედ მოგვითხრობს, რომ აშოტ კურაპალატი გარდაბანში, ეკლესიაში მოკლეს, ხოლო საუბრატ დავითის ძე გვიამბობს, რომ ის ნიგალის ხევში ღალატით იქნა მოკლული. დღეს რთული სათქმელია, თუ სად მოკლეს სინამდვილეში აშოტ კურაპალატი, თუმცა არ არის გამორიცხული, რომ ორივე ცნობა გარკვეულწილად ავსებდეს ერთმანეთს. არსებული მონაცემების შეჯერების შედეგად, შეგვიძლია, ვივარაუდოთ, რომ აშოტ კურაპალატი მცირე რაზმით ჩავიდა გარდაბანში, სადაც მას ლაშქარი უნდა შეეკრიბა, თუმცა მას მოკავშირეებმა უღალატეს და იძულებული გახდა ნიგალში გაქცეულიყო, სადაც ღალატით მოკლეს.

საკვანძო სიტყვები: საქართველოს ისტორია, აშოტ კურაპალატი, არაბთა საქართველოში.

არაბთა დაპყრობებმა, მათმა სამხედრო წარმატებებმა და ისლამის გავრცელებამ ახლო აღმოსავლეთში ახალი პოლიტიკური ვითარება შექმნა, რამაც უმნიშვნელოვანესი გავლენა იქონია სამხრეთ კავკასიაზე. VII საუკუნის შუა ხანებში ქართლში არაბთა პირველი მარბიელი ლაშქარი გამოჩნდა. ხოლო, ომაიანთა დინასტიის მეხუთე ხალიფას, აბდ ალაჰ იბნ მარვანის დროს კი არაბებმა საბოლოოდ დაიმორჩილეს ქართლი.

დასავლეთ საქართველოში, ეგრისში, VII საუკუნის დამლევსათვის კი ბიზანტიელთა ბატონობა იმდენად გაძლიერებდა, რომ „მეფის“ ნაცვლად უკვე „პატრიკოსი“ იხსენიება წყაროებში.

არაბები სამხრეთ კავკასიაში შემოსვლისთანავე კარგად აცნობიერებდნენ ამ რეგიონის პოლიტიკურ და სტრატეგიულ მნიშვნელობას, შესაბამისად, ისინი პერმანენტულად აგზავნიდნენ ჯარებს ამ რეგიონში და პოზიციების გამყარებას ცდილობდნენ. ვითარებას კიდევ უფრო ართულებდა ხაზართა პერიოდული შემოსევები.

არაბი მემკვიდრეების თქმით, რეგიონში თავისი ძალაუფლების განმტკიცებისთვის ყოველი არაბი გამგებელი სხვადასხვა ხერხს მიმართავდა. ზოგმა მათგანმა, რეგიონში არაბული ტომები ჩაასახლა, ზოგმა კი ადგილობრივი მოსახლეობის მიმართ სასტიკი და დაუნდობელი ქმედებები არჩია¹. აღსანიშნავია, რომ ვერც სისასტიკით და ვერც უცხოტომელთა ჩამოსახლებით, არაბებმა საწადელს ვერ მიაღწიეს.

დამოუკიდებლობის დაკარგვის პირველივე დღიდან იწყება ახალი, გაერთიანებული ქართული სახელმწიფოს ჩამოყალიბებისათვის ბრძოლა. I ათასწლეულის მეორე ნახევარში რამდენიმე საერისმთავრო თუ სამთავრო დამოუკიდებლად იწყებს ერთიანი სახელმწიფოს შექმნისათვის ბრძოლას. ეს პროცესი ცვალებადი წარმატებით მიმდინარეობდა.

ერთიანი ქართული სახელმწიფოს ჩამოყალიბებაში დიდი როლი შეასრულა ტაო-კლარჯეთმა, სადაც IX საუკუნის დასაწყისში აშოტ I ბაგრატიონმა ტაო-კლარჯეთის ანუ „ქართველთა სამეფო“ ჩამოაყალიბა, რომლის ფარგლებში შედიოდა შავშეთი, კლარჯეთი, ნიგალი, აჭარა, ტაო, სპერი, სამცხე, ჭავჭავეთი, არტაანი.

როგორც ქართული წყაროებიდან ირკვევა, თავდაპირველად, აშოტი არაბთა სამსახურში იდგა და ემორჩილებოდა როგორც თბილისის ამირას, ისე ბარდავში მჯდომ არმინიის გამგებებს: „ხოლო აშოტ კურაპალატი მთავრობდა ქუეყანასა მას შინა და სახლად მისა იყო ბარდავი და ტფილისი, და ჰქონდა მას ქუეყანა, რომელ არს გარემოს მისსა“². შემდეგ აშოტი არაბებს განუდგა, ბიზანტიის იმპერატორისგან კურაპალატის ტიტული მიიღო და ტაოში დამკვიდრდა. ტაოდან აშოტ კურაპალატმა დამოუკიდებელი პოლიტიკას გატარება და შიდა ქართლისთვის ბრძოლა დაიწყო. როგორც მათიანე ქართლისას ავტორი გადმოგვცემს, აშოტის მხარეზე გამოვიდა აფხაზთა მეფე, ხოლო მათ დაუპირისპირდნენ კახეთის მთავარი გრიგოლი, თბილისის ამირა, მთიულეები და წანარები. ბრძოლა აშოტ კურაპალატის გამარჯვებით დასრულდა და მან შემოიერთა მიწები კლარჯეთიდან ქსნამდე³.

მას უამსა გამოილაშქრა აშოტ კურაპალატმან, და უშუელა თევდოსი. აფხაზთა მეფემან, ძემან მეორისა ლეონისმან, რომელი-იგი სიძე იყო აშოტ კურაპალატისა. მოვიდა გრიგოლ⁴ კახეთით, და გრიგოლს უშუელეს მთიულთა და წანართა და ამირამან ტფილელმან. და შეიბნეს ქსანსა ზედა აშოტ და გრიგოლ. გააქციეს გრიგოლ, მთავარი კახეთისა, და დაიპყრეს ქუეყანა, რომელი ჰქონდა ქართლისაგან, და დაიპყრა აშოტ კლარჯეთითგან ვიდრე ქსნამდე⁵.

როგორც ამ ცნობიდან ირკვევა, თბილისის ამირა უკვე მოქმედებს არა როგორც ხალიფას წარმომადგენელი, არამედ როგორც ერთ-ერთი დამოუკიდებელი მთავარი, მას ჰყავს როგორც ადგილობრივი მოკავშირეები, ისე მოწინააღმდეგეები და ის ლოკალურ დაპირისპირებებში აქტიურ მონაწილეობას იღებს. ამასთან, ქართული წყარო ადასტურებს იმ მოსაზრებას, რომ თბილისის ამირები, კახეთის მოსახლეობა და წანარები მოკავშირეები იყვნენ და ხშირად გამოდიოდნენ ერთმანეთის დასახმარებლად. ეს ყველაფერი ხდება იმ მოკლე პერიოდში, როდესაც არაბი მემკვიდრის, ალ-იაკუბის ცნობით არმინიაში სუსტი გამგებელია და ქვეყანა არეულობებმა მოიცვა⁶.

1 Al-Ya'qubiyī, *Tārīkh al-Ya'qubiyī*, taḥqīq 'abd al-Amir Muhna, al-mujallad ath-thānyī, bayrūt: sharikat al-a'lāmyī li-l-maṭbū'āt 2010, 375.

2 სუმბატ დავითის-ძე, „ცხოვრება და უწყება ბაგრატონიანთა“, ქართლის ცხოვრება, ტ. I, ტექსტი დადგენილია ყველა ძირითადი ხელნაწერის მიხედვით ს. ყაუხჩიშვილის მიერ, თბილისი: სახელგამი 1955, 376.

3 სამწუხაროდ, ზუსტად არაფერია ცნობილი თბილისის საამიროსა თუ კახეთის საქორეპისკოპოსოს კუთვნილი ტერიტორიების შესახებ. შეიძლება, ვივარაუდოთ, რომ აშოტის ამ ლაშქრობის შემდეგ სწორედ მდ. ქსანზე დადგინდა საზღვარი თბილისის საამიროსა, ან კახეთსა და აშოტის სამეფოს შორის.

4 გრიგოლ ქორეპისკოპოსი – კახეთის მმართველი 787-827 წწ.

5 „მატიანე ქართლისა“, *ქართლის ცხოვრება*, ტ. I, ტექსტი დადგენილია ყველა ძირითადი ხელნაწერის მიხედვით. ყაუხჩიშვილის მიერ, თბილისი: სახელგამი 1955, 252-253.

6 Al-Ya'qubiyī, *Tārīkh al-Ya'qubiyī*, 422.

სუმბატ დავითის ძის ცნობით, აშოტმა თავისი მმართველობა გაცილებით უფრო ფართო ტერიტორიებზე განავრცო: „და მერმე კუალად ეუფლა ქუეყანათა ვიდრე კარამდე ბარდავის ქალაქისა. და მრავალგზის მოსცა ღმერთმან აშოტს კურაპალატსა ძლევა და დიდი დიდება ბრძოლათა შინა“⁷.

ალ-იაკუბი მოგვითხრობს, რომ ამ პერიოდში თბილისის ამირა იყო მუჰამედ იბნ ათაბი, რომელიც მალე განუდგა ცენტრალურ ხელისუფლებას. მის წინააღმდეგ გაილაშქრა არმინიის გამგებელმა აბდ ალ-ალაჰ იბნ აჰმად იბნ იაზიდ იბნ უსაიდ ას-სულამიმ, თუმცა, წანართა დახმარებით თბილისის ამირამ ის სასტიკად დაამარცხა. ამის შემდეგ, აბასიანმა ხალიფა ალ-მამუნმა არმინიაში ხალიფ იბნ იაზიდ იბნ მაზიად ამ-შაიბანი დანიშნა. 829 წელს ხალიფმა ხლათი და ნახიჩევანი გამოიარა, რის შემდეგაც ქართლში, ქსნის მიმდებარედ დაბანაკდა. იქიდან ხალიფმა თბილისის ამირა მუჰამედ იბნ ათაბი იხმო. მუჰამედი ეახლა ხალიფს და მორჩილება აღუთქვა. შეხვედრისას ხალიფმა ჰკითხა თბილისის ამირას, ემორჩილებოდნენ თუ არა მას წანარები, რაზეც მუჰამედმა იუარა. ამის შემდეგ ხალიფმა წანარები დალაშქრა, დაამარცხა და მშვიდობის სანაცვლოდ კონტრიბუცია დააკისრა⁸.

როგორც ჩანს, ხალიფ იბნ იაზიდის 829 წლის ლაშქრობა მხოლოდ თბილისის ამირასა და წანართა წინააღმდეგ არ ყოფილა მიმართული. შეგვიძლია, ვივარაუდოთ, რომ არაბი მთავარსარდლის ერთ-ერთ მიზანს აშოტ კურაპალატის შეჩერებაც იყო. ამდენად, ხალიფს ერთდროულად სამი პრობლემა უნდა გადაეჭრა: თბილისის ამირას ურჩობა და მისი სავარაუდო კავშირი წანარებთან, წანარების საკითხი და აშოტ კურაპალატის გაძლიერება. სამივე პრობლემა გადაუდებელ გადაჭრას მოითხოვდა⁹.

როგორც ჩანს, აშოტ კურაპალატმა ხალიფ იბნ იაზიდთან ბრძოლისთვის მზადება დაიწყო. სუმბატ დავითის ძე გვიაზიბობს, რომ აშოტმა ლაშქრის შეკრება ბრძანა: „და იყო ერთსა შინა ჟამსა, განვიდა აშოტ, რათამცა შეკრიბა ლაშქარი ბრძოლისათჳს სარკინოზთა“¹⁰.

საუმბატ დავითის ძის, ასევე მათიანე ქართლისას ცნობით, აშოტი არაბებთან ბრძოლაში დამარცხდა და ის ეკლესიაში მოკლეს.

აღსანიშნავია, რომ წყაროები განსხვავებულ ინფორმაციას გვაწვდიან აშოტ I-ის გარდაცვალებასთან დაკავშირებით. წინამდებარე სტატიაში, ქართულ და არაბულ წყაროებზე დაყრდნობით, შევეცდები განვიხილო ქართველი მეფის მკვლელობის წინაპირობები და გარემოებები.

წერილობითი წყაროები განსხვავებულ დეტალებს გადმოგვცემენ აშოტის სიკვდილის თაობაზე. მათიანე ქართლისას ანონიმი ავტორი მოკლედ მოგვითხრობს, რომ მას შემდეგ, რაც ხალიფ იბნ იაზიდმა აღმოსავლეთ საქართველო დაიპყრო, აშოტ კურაპალატი გარდაბანში, ეკლესიაში მოკლეს: „შემდგომად ამისა მოვიდა ხალიფ იაზიდის ძე არაბიელი, და დაიპყრა სომხითი, ქართლი და ჰერეთი. და მოკლეს აშოტ კურაპალატი გარდაბანს, ეკლესიასა შინა, და სისხლი მისი, რომელი მაშინ დაითხია, ანცა იხილვების ვითარცა ახალი“¹¹. სუმბატ დავითის ძე უფრო დეტალურად გადმოგვცემს აშოტის მარცხის ამბავს და გვიაზიბობს, რომ ის ნიგალის ხევში ღალატით მოკლეს:

მოვიდა იგი ადგილსა რომელსამე და განავლინა ლაშქრის მანუევრები. და ვიდრე არღარა შეკრებულ იყო ლაშქარი იგი მის თანა, დაესხნეს მას სარკინოზნი უცნაურად და აოტეს იგი. წარმოემერთა და მოიწნა ჴევსა ნიგალისასა და იწყო ძებნად ერისა, რათამცა ვითა განიმრავლა ლაშქარი თჳსი. და წარმოემართნეს მოსვლად მის წინაშე იგინი, რომელთა მან უბრძანა, ხოლო იგინი მოვიდოდეს კვლად მისსა. მაშინ ვიდრე მოწევნადმდე მათდა კარად მისსა არა უწყოდა აშოტ ზაკუა, მათი, და რაჟამს მოიწივნეს იგინი კარად მისსა, მაშინდა აგრძნა რად-იგი ეგულვებოდა მათ. და არა ჰყვა მას ერი თჳსი თჳნიერ მცირედთასა. ვერ წინააღუდგებოდა იგი მათ. ამისჴსცა შეივლტოდა აშოტ კურაპალატი ეკლესიად, და მოწყლეს იგი მახვლითა საკურთხეველსა ზედა და შეისუარა საკურთხეველი იგი

7 სუმბატდავითის-ძე, *ცხოვრებადაუწყებაბაგრატონიანთა*, 377.

8 Al-Ya'qubyyī, *Tārīkh al-Ya'qubyyī*, 421-422.

9 ასტახიშვილი ე. ახმეტელი ნ. ნარიშკინიშვილი გ., *ქართველები და გარესამყარო IV-X საუკუნეები*. თბილისი: გამომცემლობა შემოქმედი ანგელოზი 2019, 335.

10 სუმბატდავითის-ძე, *ცხოვრებადაუწყებაბაგრატონიანთა*, 377.

11 მათიანე ქართლისა, 253.

სასხლითა მისითა, რამეთუ დაკლეს იგი მუნ, ვითარცა ცხოვარი, აღსავალსა საკურთხევლისასა და სისხლი იგი მისი დათხეული დღესცა საჩინოდ სახილველ არს¹².

ქართულ ისტორიოგრაფიაში დამკვიდრებულია მოსაზრება, რომ აშოტ კურაპალატი მოკლეს 826 წელს, რადგან აშოტ კურაპალატის სიკვდილის სწორედ ეს თარიღი აქვს მოტანილი სუმბატ დავითის ძეს¹³. თუმცა, ასევე აღნიშნულია, რომ აშოტ კურაპალატი ხალიდ იბნ იაზიდის ლაშქრობის დროს მოკლეს¹⁴. იმ ფაქტს, რომ აშოტ კურაპალატის მკვლელობა მოხდა ხალიდის ლაშქრობის შემდეგ, ადასტურებს მათიანე ქართლისა¹⁵. მიგვაჩნია, რომ აშოტ კურაპალატის მკვლელობა მოხდა სწორედ 829 წელს და არა 826-ში¹⁶.

დღეს რთული სათქმელია, თუ სად მოკლეს სინამდვილეში აშოტ კურაპალატი, თუმცა, არ არის გამორიცხული, რომ ორივე ცნობა გარკვეულწილად ავსებდეს ერთმანეთს. მონაცემთა შეჯერების შედეგად, შეგვიძლია, ვივარაუდოთ, რომ აშოტ კურაპალატი მცირე რაზმით ჩავიდა გარდაბანში, სადაც მას ლაშქარი უნდა შეეკრიბა: „მოვიდა იგი ადგილსა რომელსამე და განავლინა ლაშქრის მანუევლნი“. თავის მხრივ, არაბები ინფორმირებულები იყვნენ იმის შესახებ, რომ აშოტი გარდაბანში აპირებდა მათ წინააღმდეგ ლაშქრის შეკრებას და როდესაც მას ჯარი არ ეახლა, თავს დაესხნენ და გააქციეს.

გარდაბანში განვითარებული მოვლენების შესახებ მხოლოდ ვარაუდების გამოთქმა შეგვიძლია. შესაძლოა, სამხრეთ კავკასიაში ხალიდ იბნ იაზიდის გამოჩენამ თბილისის ამირა მუჰამედ იბნ ათაბი იმდენად შეაშინა, რომ თავდაპირველად გადაწყვიტა არაბი მთავარსარდლის წინააღმდეგ, როგორც მოკავშირეები, ასევე მოწინააღმდეგეები, მოემხრო. მან უხმო წანარებს, გარდაბნელებს და აშოტ კურაპალატს, მაგრამ მოგვიანებით პოზიცია შეცვალა, ეახლა ხალიდ იბნ იაზიდს, არაბ სარდალს მორჩილება აღუთქვა და ყველა თავისი მოკავშირე გასცა. ეს ნათლად ჩანს ალ-იაკუბის ცნობიდან, სადაც მუჰამედ იბნ ათაბი ღიად აცხადებს უარს წანარებთან¹⁷ რაიმე სახის კავშირზე. შესაძლოა, სწორედ თბილისის ამირასა და წანარებს ელოდებოდა აშოტი გარდაბანში, თუმცა, დახმარების სანაცვლოდ მოწინააღმდეგის რაზმების გაუთვალისწინებელი თავდასხმა მიიღო და ნიგალში გაიქცა. გასაკვირია, რომ აშოტი გარდაბანში დიდი ლაშქრის გარეშე იყო მისული, მაგრამ ამის მიზეზი უცნობია. შემდეგ განვითარებული მოვლენები კიდევ უფრო მეტ კითხვებს ბადებენ. როგორც სუმბატ დავითის ძის მონათხრობიდან ვიგებთ, ნიგალში მას ეახლნენ ისინი, ვისაც აშოტმა სალაშქროდ შეკრება უბრძანა. ქართველი მემკვიდრეები სიტყვებიდან გამომდინარე, მათ აშოტ კურაპალატის მოკვლა ჰქონდათ ჩაფიქრებული. თუმცა, ღალატის შესახებ აშოტმა მხოლოდ მაშინ შეიტყო, როდესაც მკვლელები ნიგალში მივიდნენ. ვინაიდან აშოტ კურაპალატი ნიგალშიც მცირე რაზმით იყო დაბანაკებული, მკვლელებმა ადვილად შეასრულეს ჩანაფიქრი და ეკლესიაში შეხიზნული ქართველი კურაპალატი მოკლეს. აქ ისმის რიგი კითხვებისა: ვინ იყვნენ ისინი, ვისაც აშოტი ჯერ გარდაბანში ელოდებოდა და შემდეგ ნიგალში ღალატით მოკლეს? რატომ დაბანაკდა აშოტი ნიგალში მცირე რაზმით და არ მოიხმო ერთგული ჯარი ან რა რაოდენობის ლაშქარი ყავდა აშოტ მეფეს იმ მომენტში? რატომ არ ელოდა აშოტი ღალატს მას შემდეგაც კი, რაც ის გარდაბანში მიატოვეს? სამწუხაროდ, ამ კითხვებზე პასუხის გაცემა არსებული მონაცემებიდან ძალიან რთულია და ეს საკითხები ცალკე კვლევას საჭიროებს. ყოველ შემთხვევაში, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, თბილისის ამირასთან მოლაპარაკებების შემდეგ ხალიდმა წანარები დალაშქრა და დაამარცხა. ამავ დროს მათიანე ქართლისას ავტორი გადმოგვცემს, რომ

12 სუმბატ დავითის-ძე, *ცხოვრება და უწყება ბაგრატონიანთა*, 377.

13 *ibid.*

14 ჯავახიშვილი ივ., *ქართველი ერის ისტორია*, ტ. II, თხზულებანი თორმეტ ტომად, თბილისი: გამომცემლობა „მეცნიერება“ 1983, 96.

15 *მატიანე ქართლისა*, 253.

16 ასტახიშვილი ე. ახმეტელი ნ. ნარიშკინიშვილი გ., *ქართველები და გარესამყარო IV-X საუკუნეები*, 335.

17 არაბული და სომხური წყაროები წანარებს ზოგჯერ მოიხსენიებენ როგორც ცალკე თემს, ასევე, გარკვეულ შემთხვევებში, გულისხმობენ გარდაბნელებსა და კახეთის მოსახლეობასაც (ცაგარეიშვილი ე., *საქართველოში ბუღა თურქის ლაშქრობის საკითხისთვის*, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია, მაცნე N 4, 1968, 113; ლორთქიფანიძე მ., „ახალი ფეოდალური სამთავროების შექმნა“, *საქართველოს ისტორიის ნარკვევები* ტ. II, რედ. შ. მესხია, თბილისი: საბჭოთა საქართველო, 1973, 380, 394). არ არის გამორიცხული, რომ ამ შემთხვევაში თბილისის ამირამ ყველა მოკავშირეზე თქვა უარი და მოგვიანებით ხალიდმა არა მხოლოდ წანართა წინააღმდეგ ილაშქრა, არამედ გარდაბანი და კახეთიც მოარბია.

აშოტ კურაპალატის გარდაცვალების შემდეგ, მისმა შვილებმა დაკარგეს მამის მიწების დიდი ნაწილი და არაბებისთვის ხარკის გადახდა დაიწყეს. კერძოდ, მათიანე ქართლისა მოგვითხრობს, რომ: „ხოლო ამაჲნ ბაგრატ (აშოტ კურაპალატის ძე გ.ნ.) და ძმათა მისთა დაიპყრეს არტანუჯით გამოღმათ მათი ნაქონები იგი მამულეი მამისა მათისა, და მორჩილობდეს სარკინობთა¹⁸, ხოლო სუმბატ დავითის ძე გადმოგვცემს: „და შემდგომად აშოტისა სიკვდილისა, მამისა მათისა, რომელ გარეთ ქუეყანა ჰქონდათ ძეთა აშოტისათა -- წარუღეს სარკინობთა. ... და იყვნეს ხარკის მიმცემელ სარკინობთა ყოველნივე ჰევნი შავშეთ-კლარჯეთ-ნიგალისანი¹⁹“. ივ. ჯავახიშვილი აღნიშნავს, რომ „გარეთ ქუეყანაში“ იგულისხმება ქართლი, შესაბამისად არაბებმა აშოტის შვილებს ქართლი სრულიად ჩამოართვეს, ხოლო არტანუჯის აღმოსავლეთით მდებარე მიწებს ხარკი დაადეს²⁰. გარდა ამისა, ხალიდ იბნ იაზიდმა გადააყენა მუჰამედ იბნ ათაბი და თბილისის ამირად დანიშნა ალი შუაბის ძე²¹.

მიუხედავად იმისა, რომ აშოტის ქმედებებმა მოკლევადიანი შედეგები ვერ მოიტანა და ქართველი კურაპალატი აბასიანთა იმპერიის ცენტრალურ ხელისუფლებასთან დამარცხდა, მან საფუძველი ჩაუყარა ერთიანი საქართველოს სამეფოს შექმნას და იყო პირველი წარმომადგენელი იმ სამეფო დინასტიისა, რომელიც მართავდა ჩვენს ქვეყანას დაახლოებით ათასი წლის მანძილზე.

გამოყენებული ლიტერატურა

ასტახიშვილი ე. ახმეტელი ნ. ნარიშკინიშვილი გ., *ქართველები და გარესამყარო IV-X საუკუნეები*.

თბილისი: გამომცემლობა შემოქმედი ანგელოზი 2019.

ლორთქიფანიძე მ., „ახალი ფეოდალური სამთავროების შექმნა“, *საქართველოს ისტორიის*

ნარკვევები ტ. II, რედ. შ. მესხია, თბილისი: საბჭოთა საქართველო, 1973. გვ. 372 – 506.

„მატიანე ქართლისა“, *ქართლის ცხოვრება* ტ. I, ტექსტი დადგენილია ყველა ძირითადი

ხელნაწერის მიხედვით ს. ყაუხჩიშვილის მიერ, თბილისი: სახელგამი 1955. გვ. 249 – 317.

სუმბატ დავითის-ძე, „ცხოვრება და უწყება ბაგრატონიანთა“, *ქართლის ცხოვრება*, ტ. I, ტექსტი და

დგენილია ყველა ძირითადი ხელნაწერის მიხედვით. ყაუხჩიშვილის მიერ, თბილისი: სახელგამი 1955. გვ. 372 – 386.

ცაგარეიშვილი ე., *საქართველოში ბუღა თურქის ლაშქრობის საკითხისთვის*, საქართველოს სსრ

მეცნიერებათა აკადემია, მაცნე N 4, 1968. 105-114.

ჯავახიშვილი ივ., *ქართველი ერის ისტორია*, ტ. II, თხზულებანი თორმეტ ტომად, თბილისი:

გამომცემლობა „მეცნიერება“ 1983.

Al-Ya'qubyyī, Tārīkh al- Ya'qubyyī, taḥqīq 'abd al-Amir Muhna, al-mujallad ath-thānyī, bayrūt: sharikat al-a'lāmyī li-l-maṭbū'āt 2010.

18 მათიანე ქართლისა, 255.

19 სუმბატ დავითის-ძე, *ცხოვრება და უწყება ბაგრატონიანთა*, 378.

20 ჯავახიშვილი ივ., *ქართველი ერის ისტორია*, ტ. II, 96.

21 მათიანე ქართლისა, 254.

SOME DETAILS OF THE ASSASSINATION OF ASHOT I KOUROPALATES ACCORDING TO GEORGIAN AND ARABIC SOURCES

The Arab conquests, their military successes and the spread of Islam created a new political situation in the Middle East, which had a significant impact on the South Caucasus. In the middle of the 7th century, the first army of Arabs appeared in Kartli. And, during the fifth caliph of the Umayyad dynasty, Abd Allah Ibn Marwan, the Arabs finally conquered Kartli.

From the beginning of the 9th century, the formation of a united Georgian state had started. Ashot I Bagration, who established the Tao-Klarjeti Kingdom or "Kingdom of Georgians" played a crucial role in this process.

As it is clear from the Georgian written sources, initially, Ashot was in the service of the Arabs and obeyed both the Amir of Tbilisi and the governor of Arminia, who was based in Bardavi. Then Ashot left the Arabs, received the title of Kouropalates from the Byzantine emperor and settled in Tao. From Tao, Ashot Kouropalates started to pursue an independent policy and fight for the Shida Kartli. He was actively involved in the ongoing military-political processes in the region and by creating connections with local players, he tried to expand his sphere of influence. However, he did not achieve his final goal and was defeated in the battle with the central government of the Arab Caliphate.

According to two Georgian historians, Saumbat Davits Dze and Matiane Kartlisa, Ashot was killed in the church, although the authors give us different details. In Matiane Kartlisa, the anonymous author briefly tells us that Ashot Kurapalat was killed in the church in Gardabani, and Sumbat Davitis Dze tells us that he was killed by treachery in Nigali ravine. Today, it is difficult to say where Ashot Kurapalat was actually killed, although it is possible that both accounts are somewhat complementary. As a result of comparing the available data, we can assume that Ashot Kurapalat arrived in Gardabani with a small detachment, where he was supposed to gather an army, but he was betrayed by his allies and forced to flee to Nigal, where he was killed by betrayal.

Keywords: History of Georgia, Ashot Kouropalates, Arabs in Georgia.